

De “werkelijkheid” van de Divina Commedia.

Liturgie als een vroedvrouw voor geloven. (Niet de enige vroedvrouw.)

Hoe twee afgronden te vermijden:

- 1) De overtuiging, dat de geloofspraktijk werkelijk de Oneindigheid van de Eeuwige in zich bevat: Fundamentalisme.(Soms in moderne verpakking.)
- 2) De overtuiging, dat alles alleen maar poppenkast is: opium van het volk.

EN 3): Zou dat tasten naar de verborgen boodschap achter de Divina Commedia niet de fundamentele overeenkomst zijn onder alle verschillende en elkaar zo vaak bestrijdende meningen over de vormgeving van de Commedia? Al die gevechten over “DE ENIG ECHTE WAARHEID”?

De Nederlandse schrijver Frans Kellendonk omschreef alle Godsdienstig bezig zijn eens als: “Eerbiedig veinzen”. Wat hij hiermee precies bedoelde weet ik niet, maar ik kan wel mijmeren over wat die uitspraak bij mij oproept. Wat gebeurt er met mij als toeschouwer tijdens een toneelstuk?

In mijn programmaboekje kan ik lezen, dat de heer Arie van Katwijk de rol van de koning speelt, Mary Pietersen de rol van zijn jaloerse echtgenote, enz. Dat is de werkelijkheid. Maar als het spel zich ontrolt en de spelers echt goed zijn in hun vak, dan ontstaat er een nieuwe werkelijkheid: ik zie werkelijk de koning en zijn echtgenote en vergeet, dat het Arie en Mary zijn. Het kwam wel voor, dat een of andere toneelspeler zó goed de rol van een slechterik speelde, dat mensen hem buiten stonden op te wachten om hem alsnog af te straffen.

Is dit spel een “veinzen”? Ja en neen. Natuurlijk veinst Arie, dat hij die koning is en Mary, dat zij zijn echtgenote is. Zij spelen toneel. Maar als zij het heel goed doen en zich volledig in hun rol kunnen inleven, is het geen veinzen meer, geen toneel, maar een werkelijk drama, dat zich voor de ogen van de toeschouwers ontvouwt en hen raakt, ontroert, kwaad maakt, tot tranen toe kan bewegen, enz. Het wordt voor de aanwezigen reëel en werkt zo dus ook reinigend: onze eigen gevoelens worden gewekt, bespeeld en hopelijk beantwoord.

De aangeduide personen zijn “werkelijk aanwezig”, niet materieel, maar in een soort van geestelijke realiteit, die overigens nog krachtiger aanwezig kan zijn, dan de platte materialiteit. Ik “vergeet” Arie en “zie” de

koning. En zo kom ik dus terecht in een nieuwe werkelijkheid, die de materiële werkelijkheid overstijgt. En dat die nieuwe werkelijkheid ook reëel is, – realis presentia – blijkt uit het feit, dat ze werkt en mij bewerkt.

Maar het is natuurlijk belachelijk, als wij die twee werkelijkheden met elkaar vermengen en bij voorbeeld een beetje bloed van Arie aftappen om te onderzoeken, of hij werkelijk genen heeft, die hem verbinden met de keizerlijke familie van de Habsburgers.

En dat is precies wat de officiële Rooms katholieke kerk gedaan heeft, toen zij de werkelijke aanwezigheid van de verrezen Heer in brood en wijn ging verklaren vanuit het bizarre idee van transsubstantiatie: in schijn bleven het brood brood en de wijn wijn; maar in de materiële werkelijkheid werden de substanties van brood en wijn veranderd in het lichaam en bloed van de verrezen Heer Jezus Christus.

De Divina Commedia werd teruggebracht tot een soort ingewikkelde – en in ons aanvoelen onmogelijke – scheikundige formule. Het lijkt me niet zo vreemd, dat heel velen deze wonderlijke kunstgreep niet konden en kunnen geloven.

Maar als ik het zie als “Divina Commedia”: als een herhaling van de symbolische daad van Jezus van Nazareth, vlak voor zijn gewelddadige dood, dan kan het heel reëel worden. Jezus gaf met het breken en delen van een stuk brood en het laten drinken uit een beker wijn aan zijn vrienden een teken: ”Zó ben ik werkelijk. Ik geef mij aan jullie en jullie mogen mij breken, eten en drinken, zoals je voor je levenskracht en vreugde basaal voedsel en basale drank tot je neemt. Doe dit om mij (en Gods totale liefde, die ik probeer te realiseren) in jullie herinnering te laten voortleven”.

En als ik in een cultuur leef, waar het basale voedsel en de basale drank rijst en thee is, – of als iemand om gezondheidsredenen glutenvrij brood moet gebruiken – dan mag ik die grondstoffen natuurlijk gebruiken om de Divina Commedia opnieuw op te voeren en de liefdessymboliek van Jezus Christus te laten voortleven, nu in een cultuur, waar brood en wijn onbekende luxe-producten of schadelijke etenswaren zijn. Hoe zou het immers goed te praten zijn, dat juist de armere en kwetsbare mensen van de communie worden uitgesloten? Als er iets tegen de geest van Jezus Christus ingaat, is het dit uitsluiten wel.

Leo Raph. A. de Jong o.p.
Leerhuis Spiritualiteit, no.29.